

moeders ongenaakbaarheid wel zelfbescherming geweest. Ma had geen gemakkelijk leven gehad. Ik had misschien door die houding van haar heen moeten prikken, dacht ze.

‘Het spijt me ma,’ mompelde ze.

Ze vond het naar om hier alleen te zijn en voelde zich niet erg op haar gemak in dit huis. Haar moeders woning voelde niet als thuis, misschien, omdat ze niet in dit huis was opgegroeid. Toen haar moeder eind tachtiger jaren dit huis kocht, had Julie het ouderlijk nest allang verlaten en hoewel ma hier al jaren woonde was dit nooit Julies thuis geworden.

Aan een haak, die als kapstok diende, hing haar moeders oude grijze winterjas. Ze rook een vleugje van de geur van ma, een verschaalde lichaamsgeur met vervlogen au de cologne. Opnieuw kreeg ze een brok in haar keel en voor het eerst drong het echt tot haar door dat ze haar moeder nooit meer zou zien. Dat deed, ondanks hun matige relatie, onverwacht veel pijn. Of misschien wel juist, omdat de relatie niet goed was geweest.

Had ze maar geprobeerd om de verstandhouding met haar moeder te verbeteren, toen het nog kon. Maar écht ergens over praten met haar was, naarmate ze ouder werd, steeds moeilijker geworden. Elk gesprek, dat niet over oppervlakkige zaken ging, ontaardde makkelijk in ruzie. Zeker als het met emoties gepaard ging.

‘Hou je sentiment maar voor je,’ placht haar moeder dan te zeggen. ‘Daar schiet niemand iets mee op.’ Ma was van een generatie die niet over gevoelens praatte.

Ze hadden het dus nooit over hun relatieproblemen gehad. Zwijgen, op de vlakte blijven, was makkelijker en veiliger.

Julie pinkte een traan weg, misschien had ze meer moeten aandringen, maar dat was nu te laat. ‘Het spijt me ma,’ fluisterde ze weer.

Ze trok haar jas uit en wilde die aan de haak hangen over haar moeders jas, maar ze aarzelde. Het was gek, maar het voelde niet goed om haar eigen jas over die van haar moeder te hangen. Net alsof ze daarmee iets ontheiligde.

‘Idioot,’ mompelde ze in zichzelf. ‘Ga nou geen gekke dingen in je hoofd halen.’ Toch hing ze haar jas over de trapleuning.

Het voelde zo onwerkelijk dat ma hier niet meer was. Pa was al veel langer dood en dat had haar destijds veel minder geraakt. Ik ben nu wees, dacht ze. Gek gevoel. Kon je ook wees worden als je zelf al de zestig gepasseerd was? Het voelde wel zo.

Aan de wand naast de trap hing een foto van haar ouders bij hun vijftigjarig huwelijksfeest. Ernaar kijkend werd ze overvallen door beelden van haar ouders, een niet bij elkaar passend stel, ondanks hun bijna zestigjarig huwelijk.

Ma was intelligent, hardwerkend, bescheiden, serieus en in sommige opvattingen erg conservatief. Het gekke was dat ze soms ook verrassend modern kon zijn. Je wist daarom nooit precies waar je aan toe was. Je wist ook vaak niet of en hoe je haar kon benaderen. Ze was een gesloten mens, geen vrouw waar je makkelijk contact mee kon maken. Die geslotenheid was na de dood van pa nog veel erger geworden, de omgang stroever.

Pa was precies het tegenovergestelde van zijn vrouw. Hij was luidruchtig, een allemansvriend en altijd zeer aanwezig. Hij was niet zo intelligent als zijn vrouw, al zou hij dat nooit

toegegeven hebben. Hij speelde graag de baas, was erg eigenwijs en had een broertje dood aan hard werken. Werken was voor "den domme" en dat liet hij dan ook liever aan anderen over, zoals zijn vrouw en kinderen.

In gedachten glimlachte Julie. Pa was de man van de grote verhalen, flamboyant, vol bravoure en een beetje opschepperig. In de picture staan vond hij geweldig en daar zorgde hij dan ook voor. Hij was een rasechte optimist en hield intens van het leven. Oók als het niet goed ging op de boerderij en er weer eens geen cent te makken was. Daardoor was hij altijd de vrolijke factor in het leven van zijn vrouw geweest. Zelfs als ze tot over hun oren in de problemen zaten, had pa nog altijd fantastische plannen en oplossingen. Verder dan plannen kwam het meestal niet. Ze waren dikwijls onuitvoerbaar, er was geen geld voor of het kostte teveel energie om ze uit te voeren. Iedereen wist dat, maar ma trapte er altijd weer in, omdat pa heel charmant en overtuigend kon zijn. Charmant was pa vooral naar buiten toe, zeker bij vrouwen. Hij had een bepaalde aantrekkingskracht voor de dames en daar was hij zich ook heel erg bewust van.

'Ja, ja, pa, je hield van de vrouwtjes,' mompelde Julie, terwijl ze naar zijn foto keek.

Het echtpaar op de foto straalde blijdschap uit. Julie vroeg zich af hoeveel daarvan echt was. Haar moeder had altijd beweerd dat ze intens van haar man had gehouden en dat ze samen een perfect huwelijk hadden. Julie herinnerde zich echter heel veel ruzie en constante problemen over gebrek aan inkomsten.

Het voortdurende geldgebrek, pa's geflirt met andere vrouwen en zijn gebrek aan werklust hadden een zware wissel op de relatie van haar ouders getrokken.

Maar het was toch vooral de wiegendood van haar eerste dochttertje die een enorm effect op ma's levensinstelling had gehad. Tante Netty, ma's zus, zei altijd dat die gebeurtenis een ander mens van haar zus had gemaakt. En het was, volgens haar, vooral pa geweest die zorgde dat ma zich niet compleet terugtrok of depressief werd. Na zijn dood, toen pa's positieve invloed verdween, was ma zich weer veel meer voor de buitenwereld gaan afsluiten.

Julie bedacht dat dat proces eigenlijk al begonnen was toen pa Alzheimer kreeg en in het verpleeghuis werd opgenomen. Incens wilde ma met bijna niemand meer contact onderhouden. Ook nauwelijks met haar kinderen en kleinkinderen. Toen pa zichtbaar dement werd, wilde ze hem ook nergens meer mee naar toe nemen. Het was alsof ze zich schaamde voor zijn ziekte.

Haar moeder had nooit leren omgaan met de verandering die de dementie bij haar echtgenoot teweeg bracht. Ze bleef tot het laatste moment eisen stellen waaraan hij niet meer kon voldoen. Dat had tot veel agressie geleid en hevige ruzies, waarbij vooral haar oudste broer Bert had moeten bemiddelen.

Toch had ma haar man zo lang mogelijk thuis willen houden. Totdat hij tijdens zo'n ruzie geprobeerd had haar te wurgen. Toen was een acute verpleeghuisopname onvermijdelijk geweest. Ma had hem in het verpleeghuis nooit op haar eentje willen bezoeken. Ze ciste altijd dat één van de kinderen haar vergezelde. Dat had van hen allemaal veel tijd en aanpassing gevraagd.

Ma, ik wou dat ik met je had kunnen praten over wat jou gemaakt heeft tot de moeilijke vrouw die je was, dacht Julie. Maar ze wist dat ze die kans had laten lopen, want ma was dood.

Starend naar de foto bedacht Julie dat het gezin waaruit ze kwam een vreemd nest was geweest. Bepaald geen warm en veilig nest. Haar ouders waren samen niet in staat geweest om een veilig nest te creëren. Ma was te druk met overleven, hard voor zichzelf en dus ook voor haar kinderen. Pa was te veel op zichzelf gericht.

Twee mensen die een gezin hadden gesticht dat nooit een gezin was geworden. Het voelde als ieder voor zich en niemand voor ons allen, mijmerde Julie. In zekere zin was dat ook zo gebleven toen ze allemaal het nest verlaten hadden. Hun relatie met elkaar en met hun ouders was nooit innig geweest. Hun moeders levenshouding versomberde met de tijd.

Volgens tante Netty was dat vroeger anders geweest.

'Je moeder was altijd wel een kruidje roer me niet, maar niet zo afstandelijk en stug als nu,' zei ze als Julie zich wel eens beklagde over haar moeders stugheid.

'Vroeger was ze een vriendelijk, ambitieus, levenslustig en ijverig meisje. Erg slim en vast van plan om iets in haar leven te bereiken. Dat is haar niet gelukt, omdat onze strenggelovige, vrome en conservatieve vader daar anders over dacht. Volgens hem lag de taak van de vrouw thuis, bij haar gezin, want zo had God dat bepaald. Dat jouw moeder daar erg ongelukkig van werd, speelde geen rol. Vader was de baas, dus kreeg je moeder geen kans om haar dromen te verwezenlijken.'

Die ideeën van haar vader, vooral zijn geloof en levensopvattingen, waren haar moeder blijven aankleven, waardoor ze zelf ook een groot deel van haar leven erg gelovig en soms zelfs vroom was geweest. Dat was er nou eenmaal met de paplepel ingegoten.

Pa had daar tijdens hun huwelijk wel wat scherpe kantjes van afgeslepen, maar God en het geloof bleven toch wezenlijke factoren in haar moeders leven.

Julie kende de moeder die tante Netty beschreef niet. De moeder die zij kende was niet vrolijk, vriendelijk of sociaal. Toch vertelden ook haar oudere broers dat ma vroeger een opgewekte vrouw was met veel sociale contacten. Ze zou in de beginjaren van haar huwelijk zelfs deelgenomen hebben aan het verenigingsleven in het dorp en hoofdrollen hebben gespeeld bij de toneelclub. Julie was toen nog niet geboren. Ze was weliswaar het oudste, nog levende, meisje, maar er waren drie oudere broers. Van de zeven kinderen die haar moeder geboord had waren er zes blijven leven. Eén kind, een meisje was gestorven toen ze pas negen maanden oud was. Bert was de oudste en bijna tien jaar ouder dan Julie. Het was, volgens hem, de wiegendood van hun zusje die hun moeder sterk veranderd had. Hij had dat als kind meegemaakt en vertelde dat hij het vreselijke gegil van ma, toen ze haar Julieke dood in haar wieg zag liggen, nooit meer kon vergeten.

Julie staarde naar het gezicht van haar moeder op de foto. Had dat verdriet haar moeder gebroken? Het moest wel veel impact gehad hebben, een kind verliezen was dramatisch. Daarna wilde haar moeder persé een nieuw dochttertje, een nieuwe Julieke. Ze was er bezeten van geweest en werd depressief toen ze niet onmiddellijk zwanger werd. Toen ze